

# לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יא, תש"כ



האקדמיה ללשון העברית  
מוגן בזכויות יוצרים

לא היה כל פיקוח על סרט מדבר עברית, סרט שחשפעתו מרובה, וזה והדבר המכאיב כל כך, וזה הדבר המזיק כל כך.

נה"ט: בזה, נדמה לי, אנחנו יכולים לסיים שיחה ראשונה זו. יש ויש לאמור הרבה והרבה דברים ועוד נשוב לכך.

אבא בנדויד

## כתיב אחד לבן-שבע ולבן-שבעים

(תשובה למר י' ייבין)

בחוברת הקודמת ע' 67—72 פרסם מר ישראל ייבין מאמר-ויכוח: "כלום יש אסמכתה לכתיב מלא בטקסט מנוקד?", וכוונת המאמר לסתור את האסמכתות ואת הנימוקים, שהבאתי בחוברת צ"ו להנהגת כתיב מלא ומנוקד החל מכיתה א'. לדאבון אין בדבריו כדי להצעיד את הוויכוח קדימה: מר ייבין מחדש טענות שכבר נדחו, מקשה קושיות שכבר הופרכו, ואף על פי כן הוא חוזר ומקשה, כאילו לא נאמרו הדברים מעולם. ויכוח כזה אחת דתו ליהפך לפולמוס של סרק, ואין לדבר סוף. הרי טענותיו:

1. כתיב מלא "מלכתחילה", ותוספת ניקוד — רק "בדיעבד"?

מר ייבין טורח לבאר לנו, כיצד נהגו מעתיקים לפנים: בתחילה מצא הסופר לפניו טקסט כתוב מלא, ואחריו בא המנוקד" (ע' 68) והוסיף עליו ניקוד שלם — ועל כן אין להביא ראיה מצירוף שני היסודות בדיעבד ולהתירו

מלכתחילה. עד כאן הכול יפה. אלא שכאן משום-מה לא המשיך מר ייבין ולא סיפר מה אירע אחרי כן: אחרי כן הלא בא סופר שלישי ורביעי וחמישי ועשירי ועוד דורות רבים והעתיקו זה מזה את הכתיב המלא עם ניקודו השלם גם יחד — ולא הפרידו ביניהם עוד ולא קיצצו בו"וים ובו"דים לפי "דרישת הדקדוק" כמעשה המגיהים בבתי הדפוס היום, אלא הרכיבו את שני היסודות ועשאוּם טקסט אחד. דוגמה לכך כבר הובאה בחוברת צו 127: במשניות כתב־יד קויפמאן אמנם יש הפרש של זמן בין הסופר שכתב את האותיות ובין הנקדן, אבל כתב־יד פארמא הלא נאמר שם שאינו כן — ואף על פי כן הכתיב שלו מלא וניקודו מלא. ועל מנת כן הודגם כתב יד זה ראשונה: בשביל להקדים ולסתור את טענתו של מר ייבין, שהייתה צפויה מראש. אילו קרא זאת בתשומת לב, לא היה מחדש עלינו נימוק שכבר הופרך, ולא היה טוען ש"מר בנדויד אינו שם לב לעובדה היסודית" הזאת (ע' 67).

אבל כל עצם טענתו זו בדבר "לכתחילה ובדיעבד" מעוותת את תפיסת העובדות שבהיסטוריה בהשתלשלותן. אותיות אהו"י, כידוע, לא שימשו "מלכתחילה" אלא עיצורים, אף על פי כן בחרסי לכיש כבר הן משמשות אימות-קריאה בדיעבד; ושוב, סופריהם של חרסי לכיש גם הם "לא כיוונו מלכתחילה" להרבות ו"וים ויו"דים בתוכי התיבות, באו סופרי המקרא אחריהם והוסיפו ו"וים ויו"דים בדיעבד; וחוזר חלילה: הללו "לא כיוונו מלכתחילה" לטקסט מנוקד, באו שוב נקדנים אחריהם והוסיפו ניקוד "בדיעבד". וכך

התהליך נמשך והולך עד שהגיעו בימי הביניים לכתוב מלא עם ניקוד מלא; ה"בדיעבד" משל אתמול נהפך ל"מכתחילה" של היום, השתי נארג עם הערב ונעשה הכל מסכת אחת. כל אותם פיוטים שבמחזורים ושבהגדות והמשניות שנזכרו בע' 101, וכן תרגומי המקרא — האמנם "לא נכתבו ונוקדו בבת אחת" (68). כל הטקסט כולו הלא בידי סופר אחד נכתב, היד שכתבה מלא היא היד שניקדה, בו בקולמוס ובה בדיו, ולא בשני שלבים ("מלכתחילה ובדיעבד", כטענת מר ייבין). ואיך אפשר לטעון עתה, שאין שני היסודות "מתאימים" (מתאימים — לפי תפיסת מי? לתפיסת מר ייבין?) ו"שתחילה התכוון מעתיקו, שיהיה בלתי מנוקד" (ע' 68)? מניין לו למר ייבין כוונות המעתיק? בימים ההם הלא טרם נכתב הדקדוק של גזניוס, וטרם הומצא "הכתיב הדקדוקי" שלנו מימי המשכילים, מה היגיון הוא אפוא להכניס בהם היום תפיסות וכוונות של "לכתחילה ובדיעבד"? תמה תימהו.

2. קיבוץ ושורק שווי-ערך או לאו?  
כל חוקר בתולדות הניקוד יודע, שה"הבדל" שהומצא בין קיבוץ לשורק אינו אלא תורת כזב. אף על פי כן עדיין אין היא מרפה מספרי הלימוד לדרדקים, ומשום-מה גם מר ייבין אינו יכול להיפרד מעליה. עדיין הוא מתקשה "להניח שקיבוץ ושורק הן תנועות שוות ערך, כפי שעושה מר בנדויד" (ע' 70), ולהוכחת ההפרש הוא מביא סטאטיסטיקה מן המקרא, כגון 200 פעמים פלו, פלם וכו' כנגד פעם אחת "כולם"; 180 פעם חקים, חקי- וכו' כנגד פעם אחת "חוקי"

וגוי. ללמדנו, שאין קיבוץ ושורק "שוות-ערך".

בשימוש כזה בסטטיסטיקה אפשר לשים אור לחושך וחושך לאור. זה מקרוב אף יצא ספר אנגלי המשיא עצות "כיצד לשקר בסטטיסטיקות?" (כך שם הספר: How to lie with statistics). ואין כוונה, חס ושלום, להאשים את מר ייבין, שהוא משקר בסטטיסטיקות, אלא להראות כיצד הסטטיסטיקה משקרת בו ובשפמותו ומסלפת את שורת ההיגיון. באותן שיטות סטטיסטיות אפשר לבחור גם תיבות אחרות ולהגיע למסקנות אחרות, כגון: תיבת "גדלה" כתובה 7 פעמים בקיבוץ-דגש כנגד 5 פעמים בשורק-דגש (גדולה); תיבת "מעוזי" וכו' 9 פעמים בקיבוץ-דגש וכנגדן 7 פעמים בשורק-דגש; "תופיים" פעם אחת כנגד "תפיים" פעם אחת — ובכן מחצה על מחצה, ולמי הבכורה? ...

אך הן לא זו הייתה השאלה, אם קיבוץ ושורק "שוות-ערך" הן בשכיחות סטטיסטית, אלא אם היו שוות-ערך בעיני הים (ע' 106), בעיני הטברנים. אמנם, 200 פעמים מצא מר ייבין שניקדו פֶּלֶם, פֶּלֶו וכו'. למה? מפני שלא נכתבה ר"ו אבל משנודמנה להם ר"ו פעם אחת — מיד זנחו את 200 ה"קיבוצים", ולא ניקדו פֶּלֶם אלא פֶּוּלֶם. הפעם האחת הזאת היא הנותנת, היא המגלה, שהייתה ו שקולה בעיניהם כנגד כל 200 ה"קיבוצים". מה ערך אפוא לסטטיסטיקה של מר ייבין, אם אין בה כדי להוכיח, שהייתה להם הבחנה עקרונית כל שהיא בין קיבוץ לשורק? לולא היו שווי-ערך בעיניהם, לא היו סוטים לנקד פֶּוּלֶם, אלא בהתאם ל-200 הפעמים: פֶּוּלֶם, ולמרות ה"ו. הלא כך נהגו גם בו"זים היתרות שבתנועת

0: אצורך, אכתוב-לו, אשמור-לו, לכול-י, אונים וכד' כ-25  
 פעמים, בכולם "התגברו" הטברנים על הו"ים ולא ניקדו  
 בחולם, מפני שחולם וקמץ-חטוף באמת לא היו שווי-ערך  
 בעיניהם. וכשם שידעו להתגבר על אל"פים ועל ה"הים וניקדו:  
 לא היה והיה יהיה עלה שממה שפכה שפכה יקרה יונה  
 נשברה נצתה חמרמרה עודינה וכו' - קיבוץ בתנועה גדולה -  
 כל-שכן שהיה להם "להתגבר" על הו"ים בתנועה קטנה ולנקד:  
 תופיים הוכה יסובני יוסב יושד יונה שרוקיה סומפניא וכו'. \*  
 אבל הטברנים לא עשו כן אפילו פעם אחת, אלא בכל 45  
 המקרים ניקדו שורק (ו) ואחריו דגש או שווא נח, ובלי יוצא מן  
 הכלל. זוהי ראייה חותכת וסופית, שבשיטתם קיבוץ ושורק  
 שווי-ערך היו לכל דבר, שניהם לתנועה גדולה ושניהם לתנועה  
 קטנה בלי שום הבדל.

כל זה כבר הוכח והוסבר היטב, אף הובלט בפיוור  
 אותיות, פעם אחת (ע' 106) ושנית (107) ושלישית (128)  
 ורביעית (238), ועדיין בעיני מר ייבין "קשה להניח שקיבוץ  
 ושורק הן תנועות שוות-ערך, כפי שעושה מר בנדויד" (70).  
 "שוות-ערך" בעיני מי? בעיני הטברנים, או בעיני מר ייבין?  
 חזרתו על אמונה דחויה לא תסייענו כלום בליבון הדברים.

---

\* ואמנם עד היום הזה יש עושים כן מתוך אמונה אדוקה  
 ב"קטנות" הקיבוץ. למשל במגילות מדבר יהודה, שהוציא מר הפרמן  
 עם ניקוד, "התגבר" הנקדן על כל מאות הו"ים שבמגילות הגנוזות  
 וניקד "קיבוץ".

דעה שהופרכה הופרכה, ואין תועלת לחזור ולהעלותה מקברה  
בסטאטיסטיקות שלא כעניין ושאינן מוכיחות מאומה.

3. דעת המסורה על חסר, מלא ויתיר  
בחוברת צו 114 הוסבר מה בין כתיב "מלא" ל"יתיר"  
לדעת המסורה: האות נקראת "יתירה", אם היא משבשת את  
הקריאה, כגון "בטרום", שהו"ו מייצגת איכות אחרת מן  
הסגול. לא כן בשאר תיבות המנויות למעלה (כגון גדלה /  
גדולה), שאין לכתיב שלהן קבע, הכתיב הבלתי קבוע שלהן  
נקרא "חסר" או "מלא" — אבל לא "יתיר": ו"ו כזאת  
אינה משבשת את הקריאה ולא הייתה מיותרת בעיניהם כל  
עיקר (115). דעתם זו צריכה להיות גם דעתנו, שלא ל"יתר"  
את הו"ו.

את הנימוק הזה מן המסורה אין מר ייבין סותר כלל,  
אלא מטיח קושיה אחרת: "האם קראו בעלי המסורה לכתיב  
כגון שלחן, כלו — "חסר"? (70) זוהי קושיה שלא ממין  
הטענה: וכי בכתיב של "שלחן" אנו עוסקים? והלא בהגדרת  
"יתיר" אנו עוסקים, כדי להבחין בין "יתיר" ל"מלא". מה  
עניין "שלחן" אצל כתיב יתיר או מלא? הקושיה אינה קושיה  
ומר ייבין מתרץ בתרוץ שכבר תורץ: הכינוי חסר / מלא  
לא נזכר במסורה אלא לגבי תיבות "שאין לכתיב שלהן קבע",  
כאמור בלשוני, או בלשונו: "אם באה בשתי צורות כתיב".  
ניחא, ובכן מה לזה אצל עניין "יתיר"? ומדוע אין ללמוד  
מ"יתיר" שבתפיסת בעלי המסורה?

לא נושענו אפוא מכל הקושיות מתחום ההיסטוריה,

מוטב נפנה אל הטענות כלפי הצד המעשי שבוֹיכוח, שהוא חשוב יותר, אולי ניוושע מהן.

4. חולם "משתנה" וחולם ש"אינו משתנה":  
כתיב "היסטורי" בשביל דרדקים?

בע' 239 הבאתי כ־180 פעלים הכתובים במקרא גם בחולם מלא (אדרוֹשׁ, לבדוק וכו'), וכן אדום ירוֹק וכד'. אבל מר ייבין סבור, שלמרות הכתיב המלא הזה, המזדמן במקרא, מוטב לכתוב את כל אלה בלי ו"ו דווקא (בטקסט מנוקד), וזאת למען "הכתיב הדקדוקי", שהוא בעיניו "מכשיר שלם ונפלא המשקף את מהות לשוננו" (68). ומה ה"נפלא" שבו? שהוא נותן מקום להבחין בין חולם של שומר / שומרים, שהוא קבוע בנטיות, ובין חולם של ישמר / ישמרו, שאינו קבוע (69).

אם זו תכליתו המעשית של "הכתיב הדקדוקי", יהיה עלינו להחליט ולכתוב חסר גם בשמות עצם, כגון: ארמ(ו)ן, קמ(ו)ש, אשד(ו)ד, עמ(ו)ן; י(ו)ם, מד(ו)ן — מכולם נשמית את הו"וים (למרות המלא שבמקרא כמעט תמיד), שכן החולם "משתנה": ארמנות, קמשונים, אשדדיות, עמניות; ימי, מדנים, וכד'. אם נמשיך כך ב"מכשיר השלם והנפלא" הזה, סופנו נגיע לכתיב של מישע מלך מואב.

וגרוע מזה הקריטריון השני, "ההיסטורי", שמר ייבין מרבה בשבחו: "ההבחנה בין שומר בו"ו ובין אשמר בלי ו"ו, שבנדוד רואה אותה כבלתי הגיונית, משקפת מבחינה היסטורית את ההבחנה בין o שמוצאה מן ā ארוכה



(שומר), ובין ○ שמוצאה מן װ קצרה (אשמר). כלל  
 זה מובא, כידוע, בכל ספר דקדוק היסטורי, ומר ייבין מקבל  
 אותו כמסיני בשביל להטילו הלכה למעשה על תלמידי כיתה  
 א', כדי שיהיו כותבים „אשמר, אכתב, יכתב, תכתב“ בלי ו"ו  
 (למרות מאות הו"וים המזדמנים במקרא!) — מפני שבלשונות  
 השכנות אומרים „אכתב, תכתב, יכתב“... (װ „קצרה“  
 כדבריו). לפי היגיון זה, כתיב המצוי במקרא ודקדוק ישמעאלי —  
 דקדוק ישמעאלי עדיף, ובלבד שיהא „היסטורי“. מי יגלה  
 עפר מעיניהם של סופרי המקרא לראות מה עוללו לנו  
 ולכתיב ה„היסטורי“, בהטילם מאות ו"וים בכתיב הקודש  
 שלא כ„דקדוק“! ואולם נניח, שננהג כמר ייבין: מניין יקנה לו  
 תלמיד צעיר בקיאות של פרופסור לבלשנות שמית, כדי  
 שיהא יודע לכוון את כתיבתו העברית לפי משקולת ערבית?  
 או דוגמה אחרת: הנה בשתי התיבות חטם / חותם אין  
 האיכות ○ „משתנה“ בנטיות, והדעת נותנת שייכתבו שתיהן  
 בו"ו; אף על פי כן על הילד להיזהר ולכתוב „חטם“ בלי  
 ו"ו, אבל „חותם“ בו"ו. למה? שוב, מפני שהיא בערבית:  
 ח'אתם... (תנועה ארוכה „מבחינה היסטורית“, בקריטריון  
 של מר ייבין). וכנגד כן יום/ימי החולם „משתנה“ בנטיות,  
 ובכל זאת על הילד לכתוב חולם מלא. שוב למה? מפני  
 שהיא בערבית: יום... נראה, שחסידי הקריטריון הזה  
 שוכחים את העיקר, שתלמיד עברי עליו ללמוד ראשית כול  
 עברית, ולא ערבית. אכן, גם זה אחד משיירי אותו „דיבוק“  
 ערביסטי הנרמז בע' 111, שגרורי הדקדוק הנכרי עדיין  
 אינם מסוגלים להשתחרר ממנו, ולא עוד אלא כופים אותו  
 על תינוקות של בית רבן.

לאמתו של דבר כל החומרות המשונות הללו של פתיב היסטורי ו"הקדושה" של "כתיב דקדוקי" אין להן שום אסמכתה של קבע לא בכתיב שבמקרא ולא בספרות עברית אחרת, אלא היא המצאה של מדקדקים בדורות האחרונים. מתוך השתעבדות לתיאוריות ערביסטיות שיצרו במו ידיהם. ועכשיו, כשהמציאות בבתי הספר דוחקת לשנות את הדרך, שוב אין בהם כוח להתגבר על יציר כפיהם ולצאת מן המבוך שנסתבכו בו בעצמם. משל לילד המשחק בסוסים ורתם עצמו אל העמוד ואינו יכול לזוז. מה עצה נוכל להשיאו? אל תכניס צווארך במושכות, התר עצמך מרתמתך ואתה בן-חורין.

5. מלא וחסר לשם הבחנת שווא נע משווא נח? מר ייבין רואה, כאמור, ב"כתיב הדקדוקי" "מכשיר שלם ונפלא" על ידי שהוא "מבליט גם את ההברות הפתוחות והסגורות, את השווא הנע והנח, את הדגוש בדגש קל והרפה ועוד" (69). לדעתי אין המכשיר "שלם ונפלא" כל כך. וכי איך אנו יכולים בעזרת הכתיב להבחין בין שווא נע לנח בתיבות כגון: דְרָכָה/דְרָכָה, מְלָכָה/מְלָכָה, חֲרָבָה/חֲרָבָה, עֲבָדָה/עֲבָדָה, חֲדָרָה/חֲדָרָה, אֲשָמָה/אֲשָמָה; חֲרָפָה/חֲרָפָה, מְרַחֵקִים/מְרַחֵקִים, מְרַחֲבִיָה/מְרַחֲבִיָה וכד'? בכגון אלה אין הכתיב מועילנו כלום. "המכשיר הנפלא" אינו פועל אלא במקומות שאפשר לכתוב ו"וים ויו"דים, אבל לא בקמצים ולא בצירי, המצריכים כללי קריאה מיוחדים מתורת התנועות הגדולות והקטנות. אם כן, מה הועילו חכמים ב"כתיב הדקדוקי"? מכשיר שאינו "שלם" — אינו "נפלא".

אבל כל עצמה של שיטה זו, שיהא מלא וחסר מלמדנו  
שווא נע ונח, כל יסודה בנוי על תוהו: שקודם-כול עלינו  
לכתוב שוואים, ובשביל שנדע איזהו נע ואיזהו נח — עלינו  
לכתוב מלא או חסר כדי לפרש את השוואים. כלומר, בתחילה  
סותמים את הקריאה בניקוד, ואחרי כן מפענחים אותו על  
ידי תוספת אותיות. משל למה הדבר דומה? לנעליו של  
רוטשילד. רוטשילד היה מתהלך בנעלי זהב בשוק. חששו  
סנדלריו שמא ילכלכם בבוץ, עמדו ועטפום בעור; חששו  
חכמיו שלא יהא הזהב נראה מבחוץ, באו ועשו נקב בעור;  
חזרו וראו שהבוץ מלכלך את הזהב, חזרו וסתמו את הנקב  
בקש.

כזה הוא עניין השווא והכתיב. בתחילה כותבים שווא  
ואין יודעים מהו, אחר כך מתקנים את קריאתו בשינויי כתיב  
כדי להודיע מה טיבו. מי ביקש מידנו לכתוב שווא סתם? אל  
נכתוב שווא נח, ולא נצטרך להמציא כתיב מיוחד בשביל  
לפענח שוואים. מר ייבין קובל על עניין „ההברות הפתוחות  
והסגורות וכו' — תופעות שמר בנדויד אינו מזכירן כלל  
ואינו מסביר, איך נלמדן בשיטתו“ (69). יעיין-נא בסוף  
החוברת וימצא, שהוצע שם „לקצץ בשווא נח ולבטלו\*.

---

\*הצעה זו אין בה משום חידוש, שכן זה היה תפקיד השוא  
מתחילתו בניקוד הא"י העליון להיות נע בלבד, וכן הוא בספרי  
משניות בניקוד בבלי ובכתב-יד חדשים של יהודי תימן. וכבר הצעתי  
זאת לפני 24 שנים בעיתון „דבר“ (מיום 15.1.36); אחרי כן הציע  
זאת דויד ילין בדקדוקו ע' 102, ובקבותיו הפרוס' גויטיין בספרו

אם לא נכתבנו, תיפטר הבעיה מיסודה בכל התנועות כולן  
ולאו דוקא בחולם, שורוק וחירק, ולא ניוקק עוד לרפואות-  
אליל של כתיב מלא וחסר. נוכל לכתוב מלא תמיד: אם יש  
שווא, הרי הוא נע; אם אין, הרי ההברה סגורה. כללי קריאת  
השווא לא יהיה בהם שום צורך.

6. מוטב כתיב "קשה" ומחייב תמיד מכתב  
"קל" שאינו מחייב

מר ייבין שואל, "מה תהיה ה'הקלה' לתלמידי כיתה  
א", אם יחויבו לכתוב לפי כללי ועד הלשון: סיבה / מלה,  
סיפרתי / הפלתי, אמיתי / אמתו, לידה / עצה וכו', זה  
ביו"ד וזה בלי יו"ד. "וגרוע מזה — לדבריו — הכתיב:  
בניין, צייר, סוסי, עליך וכד'; כתיבה כזו מעוותת ומסרסת  
את הלשון".

אם יש לו למר ייבין טענות אסתטיות כאלה כנגד  
הכתיב של ועד הלשון, יבוא ויציע לפניו שיפורים, למען  
יחדל הוועד (כיום האקדמיה) מכתבו "המסרס ומעוות את  
הלשון". טעמי האסתטי אינו כן, לדעתי אף אולי יהיה

---

"הוראת העברית" § 132. וכפי שמר מדן מוסר לי, כבר נהג כך  
ז'בוטינסקי למעשה בשיריו ובתרגומו המנוקדים. עתה חידשתי את  
ההצעה (כמסומן בחוברת) ב"הד החינוך" ל"ו, תשי"ט. ולפי דרכנו:  
גם בכתיב חסר-הניקוד לא יקרה אסון, אם בשעת הצורך יוכנס  
השוא הנע לבין האותיות (:), והרי הנקודותיים מצויות בכל מכונת  
דפוס.

צורך „בתוספת כמה אימות קריאה“ (125); בא מר ייבין ושואל: „מי יחליט על כך?!“ (71) תשובתי: האקדמיה היא תחליט. הנה נוסדה עכשיו ועדה מיוחדת לכתיב, אף צירפה נציגים מתחום ההוראה, וחזקה על הוועדה, שתשקוד על תקנת המצב.

אבל אל נדמה בנפשנו, כמר ייבין, ש„הכתיב הדקדוקי“ הנהוג עכשיו „קל“ יותר. מה „הקלה“ יש לתלמיד שהוא חייב לכתוב, מתוקה' בו"ו, עמוקה' בלי ו"ו; ערוגה' בו"ו, ענוגה' בלי ו"ו; מזמור' בו"ו, לשמור' בלי ו"ו; צינוק' ביו"ד, צינור' בלי יו"ד — את כל התהפוכות הללו כל כך קל להחדיר לזיכרונם של תלמידי הכיתות הנמוכות? וכמה שנים חובה עליהם להקפיד על הכתיב הזה, ומאימתי הם בני חורין ממנו?

אלא על כורחנו להודות, שכל אחת מן השיטות חסרונותיה ומעלותיה עמה, ואין לנו שיור אלא לבחור את הרע במיעוטו, וזו השאלה: הרע שבדבר, היכן רובו והיכן מיעוטו. לדעתי אין רעה גדולה מזו, שתלמיד משנה את הרגלי כתיבתו מכיתה לכיתה, וגוזלים ממנו את ביטחונו לכל ימי חייו. אין לך כל אדם בישראל, כנער כזקן, כהדיוט כסופר, שאינו נכשל בכתיבתו שבע פעמים ביום, וזאת מפני היעדר האחידות והקביעות, שלא הקנו לו הרגלי כתיבה מוצקים מילדותו. שיטתנו כיום גידלה דור של בעלי מום בכתיבתם ובקריאתם: מהססים בכתיבה ומגמגמים בקריאה, למן דרדק ועד קרייני רדיו. הגיעה השעה לבקש דרך של הבראה.

אמנם, ספרותנו העתיקה תישאר מגוונת בדרכי

כתיביה, אבל קריאתנו בה הלא סבילה היא, שלא  
ככתיבתנו שהיא פעילה ומחייבת הרגל וקבע. יכול אדם  
שיקרא בכל מיני כתיב: תנ"ך בחסר (ניקודו המלא מצילנו  
ממכשול) ותלמוד במלא — ואין שום צורך להדפיסם מחדש;  
ושירים בחסר (אם ירצו המשוררים בכך) ועיתונים במלא —  
אבל הקורא עצמו בכתיבתו שלו חייב לאמן את  
ידו בכתיב אחד ואחיד בכל מקום, כל ימי חייו, בין שהוא  
מנקד, בין שאינו מוסיף ניקוד. אם רצוננו להיות עם בעל  
תרבות בכתיבתו, אין לנו מנוס מלנהוג לפי הכלל: כתיב אחד  
לבן-שבע ולבן-שבעים.